

Київський університет імені Бориса Грінченка

Факультет суспільно-гуманітарних наук

Кафедра філософії та релігієзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ
« _____ » 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
з каталогу вибіркових дисциплін

ЛЕГІТИМАЦІЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ

для студентів

освітнього рівня перший (бакалаврський)

Київ – 2023

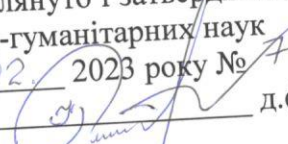
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136354
Начальник відділу
моніторингу якості освіти

Програма № 2493/23

(підпис) (прізвище, ім'я, по-батькові)
« _____ » 2023.

Розробники: Додонов Роман Олександрович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії та релігієзнавства

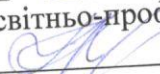
Викладачі: Додонов Роман Олександрович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії та релігієзнавства

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії та релігієзнавства Факультету суспільно-гуманітарних наук
Протокол від 21.02. 2023 року № 4
Завідувач кафедри д.філос.н, проф. Іван ОСТАЩУК

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми _____

21.02.2023 р.

Гарант освітньо-професійної програми

 Ярослав ПАСЬКО

Робочу програму перевірено

21.02.2023 р.

Заступник декана

 Віталій ЗАВАДСЬКИЙ

Пролонговано:

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	вибіркова навчальна дисципліна	
Мова викладання, навчання та оцінювання	Українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4 / 120	
Курс	3	
Семестр	6	
Кількість змістових модулів з розподілом:	4	
Обсяг кредитів	4	
Обсяг годин, в тому числі:	120	
Аудиторні	56	
Модульний контроль	8	
Семестровий контроль	-	
Самостійна робота	56	
Форма семестрового контролю	залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – озброєння студентів знаннями основних засад легітимаційної проблематики соціальної практики в різних парадигмах їх осмислення спрямувати на усвідомлення обмеженості монологічно-егоцентричного ставлення людської індивідуальності до життєвого світу й необхідності переходу до діалогічно-консенсуального способу розв'язання усіх соціальних проблем (і насамперед проблем, пов'язаних з політикою держави у галузі історичної пам'яті) на засадах дискурсивно-етичної методології в перспективі морально-ціннісних настанов.

Завдання курсу – на основі трансформації теоретично-когнітивного опанування легітимаційних засад визнання і гармонізації соціальної практики в галузі історичної пам'яті в модус герменевтичного дискурсу сформувати у студентів такі важливі компоненти компетентнісного обр'ю людини ліберально-демократичного мислення, як соціальна активність, громадянськість, комунікативність, толерантність, соціальна відповідальність та ін., що передбачають свободу як апріорі практичної активності людини в сучасному світі.

3. Результати навчання.

Дисципліна «Легітимація історичної пам'яті» належить до числа вибірових і включена до Каталогу вибірових дисциплін Університету, тому перелік компетентностей може варіювати в залежності від ОПП, на якій навчається здобувач.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семинари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1.							
Теоретико-методологічні підстави Memory Studies							
Тема 1. Генеза концепту «історична пам'ять» в сучасних науках про суспільство	8	2	2	-	-	-	4
Тема 2. Категоріально-понятійний апарат Memory Studies	8	2	2	-	-	-	4
Тема 3. Комунікативна методологія Memory Studies	8	2	2	-	-	-	4
Тема 4. Легітимація історичної пам'яті як консолідуючий чинник формування духовно-моральних цінностей українського суспільства	8	2	2	-	-	-	4
Модульний контроль	2						
Разом	34	8	8	-	-	-	16
Змістовий модуль 2.							
Історична пам'ять та гуманітарна безпека держави							
Тема 5. Маніпуляція історичної пам'яті та контрпам'ять	8	2	2	-	-	-	4
Тема 6. Історична травма: природа, сутність, стратегії подолання	8	2	2	-	-	-	4
Тема 7. Регіональні особливості комеморації в українському соціумі	8	2	2	-	-	-	4
Модульний контроль	2						
Разом	26	6	6	-	-	-	12
Змістовний модуль 3.							
Соціальна злагода і «війни пам'ятей»							
Тема 8. Центральноевропейський дискурс історичної пам'яті	8	2	2	-	-	-	4
Тема 9. Конroversійність пам'яті про Другу світову війну	8	2	2	-	-	-	4
Тема 10. Україні-Польща: нові обличчя старих проблем	8	2	2	-	-	-	4
Тема 11. Східноєвропейська комеморативна політика	8	2	2	-	-	-	4
Модульний контроль	2						
Разом	34	8	8	-	-	-	16
Змістовний модуль 4.							
Сучасні комеморативні практики							
Тема 12. Поняття і зміст комеморативних практик	8	2	2	-	-	-	4
Тема 13. Трансформація форм комеморативних практик	8	2	2	-	-	-	4
Тема 14. Соціокультурні механізми легітимації комеморативних процесів	8	2	2	-	-	-	4
Модульний контроль	2						
Разом	26	6	6	-	-	-	12
Підготовка та проходження контрольних заходів	-						
Усього	120	28	28	-	-	-	56

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Теоретико-методологічні підстави Memory Studies

Тема 1. Генеза концепту «історична пам'ять» в сучасних науках про суспільство

Поняття «історичної пам'яті». Пам'ять як здатність людської психіки відтворювати в свідомості образи минулого. Пам'ять як психологічний феномен. Індивідуальна і колективна пам'ять. Соціальна, культурна, колективна пам'ять. Генеза поняття «історична пам'ять». Криза історичної методології. Школа «Анналів», «нова історична наука» та дослідження колективної пам'яті у Франції (М. Альбвакс, М. Фуко, П. Нора). Memory Studies у Великій Британії (Ф. Бартлетт, Е. Гобсбаум, Т. Рейнджер, П. Коннертон), журнал "Past and Present". Німецька традиція вивчення історичної пам'яті (А. Варбург, В. Беньямін, А. Ассман). Memory Studies як міждисциплінарне поле дослідження історичної пам'яті. Розвиток Memory Studies в Україні (А. Кірідон, Г. Касьянов, Я. Грицак, Л. Нагорна, Л. Зашкільняк, Ю. Шаповал, О. Штоквиш). Функції історичної пам'яті.

Тема 2. Категоріально-понятійний апарат Memory Studies

Категоріальний каркас Memory Studies. Минувшина. «Носій пам'яті». Меморальні процеси на індивідуальному та колективному рівнях. Суб'єкти історичної пам'яті. Групи пам'яті. Гетеро- та аутостереотипи щодо минувшини. Історична пам'ять та офіційна історія. Поняття історичної травми. Пам'ять і забуття. Ідеологія-пам'ять. Пам'ять і контрпам'ять. Історична пам'ять і національна ідентичність. Комеморація. Комеморативні стратегії. Комеморативна політика. «Винайдення традиції». Комеморативні практики. Зміст і форми комеморативних практик. Музеефікація минулого. Нова історична свідомість. Конструктивний і деструктивний потенціал історичної пам'яті. Легітимація історичної пам'яті.

Тема 3. Комунікативна методологія Memory Studies.

Обмеженість монологічно-еґоцентричного ставлення людської індивідуальності до життєвого світу. Необхідність переходу до діалогічно-консенсуального способу розв'язання соціальних проблем. Наративістика. Структура історичної пам'яті (когнітивний, культурологічний, психологічний наративи). Дискурсивно-етична методологія в перспективі формування морально-ціннісних настанов. Сучасна комунікативна філософія (Ю. Габермас, К.-О. Апель) як засіб формування ліберально-демократичного мислення. «Трансцендентальна настановленість» (К.-О. Апель) комеморації проти постмодерністської відмови від

гранднаративів. Ціннісні орієнтації комунікативної етики на соціальну активність, громадянськість, комунікативність, толерантність, соціальну відповідальність.

Тема 4. Легітимація історичної пам'яті як консолідуючий чинник формування духовно-моральних цінностей українського суспільства

Аксіологія Memory Studies. Поняття легітимації соціальних процесів. Влада, право, законність. Метафізична легітимація, роль розуму та соціальної раціональності. Легітимізаційна функція пам'яті та комеморативних стратегій. Звичаї, традиції, закони. Звичаєве право. Правовий прецедент. Соціальна справедливість як цінність. Свобода і раціональність як апріорі практичної активності людини в сучасному світі. Деліберативна демократія. Соціальна комунікація, діалог як суспільні цінності. Толерантність, консенсус, компроміс, згода. Роль історичної пам'яті для становлення соціальної злагоди.

Змістовий модуль 2.

Історична пам'ять та гуманітарна безпека держави.

Тема 5. Маніпуляція історичною пам'яттю та контрпам'ять

Концепція гуманітарної безпеки як невід'ємної складової державної безпеки. Можливості використання потенціалу історичної пам'яті для деструктивних впливів на українське суспільство. Ідеологія-пам'ять як умова розчинення національної ідентичності. Приклади маніпулювання історичною пам'яттю: замовчування, викривлення, фальсифікації, невизнання, створення альтернативного образу історичної події, зміщення акцентів та оцінок. Офіційний комеморативний дискурс і контрпам'ять. Носії й транслятори контрпам'яті. Цикли перетворення контрпам'яті в ідеологію-пам'ять. Засоби протистояння маніпуляціям історичною пам'яттю.

Тема 6. Історична травма: природа, сутність, стратегії подолання.

Поняття історичної травми. Психотравмуючий ефект історії України ХХ століття. Дослідження історичної травми в працях А. Асман, Р. Клюгера, П. Конертонна, Л. Ленджера, Д. Чакрабарті. Розрізнення «історичної травми» та «історичного факту». Героїчна пам'ять і «пошкоджена самість» як наслідок історичних травм. Індивідуальні (тілесні, соматичні, психологічні) наслідки історичних травм. Проблема мовчання свідків. «Травма – це неможливість нарації» (Ж.-Ф. Ліотар). «Згуртована травма». Пам'ять про Голодомор українського народу. Провідні стратегії поведінки суб'єктів (заперечення, самовиправдання, усвідомлення відповідальності) та об'єктів історичної травми (забуття

(замовчування), маніфестація, відновлення справедливості, прагнення помсти, «Стокгольмський синдром»). Етична проблема каяття і прощення.

Тема 7. Регіональні особливості комеморації в українському соціумі

Історія формування території сучасної Української держави: регіональний вимір. Регіональні пам'яті про існування у складі інших держав (Польщі, Угорщини, Чехословаччини, Румунії) та імперій (Російської, Австро-Угорської, Османської). Геноциди та депортації. Ментальні відмінності населення українських регіонів. Міжкультурний діалог та політика асиміляції. Амбівалентність «Схід-Захід» українського простору. Концепція схизмогенезу в контексті гуманітарної безпеки держави.

Змістовний модуль 3.

Соціальна злагода і «війни пам'ятей»

Тема 8. Центральноєвропейський дискурс історичної пам'яті.

Інтернаціональний вимір історичної пам'яті. Проблема узгодження партикулярних комеморацій в Європейському Союзі. Традиціоналізм і постколоніалізм. Критика імперського досвіду країн Центральної Європи. Центральна Європа як частина постколоніальних студій. Формування центральноєвропейського комеморального дискурсу. Центральноєвропейський життєсвіт та Австро-Угорські маркери (Марія Терезія, Франц Йосипа II, С. Цвайг, Ф. Кафка, І. Падеревський, Л. Захер-Мазох, А. Шніцлер ті ін.). Релігія як чинник ідентичності центральноєвропейських спільнот. Лаїчні засади центральноєвропейської спадщини. Центральна Європа в період радянської окупації. Трансформація центральноєвропейського образу та його інтелектуальна критика. Дискурс деколонізації в Україні: Центральна Європа versus Росія.

Тема 9. Конроверсійність пам'яті про Другу світову війну.

Як народи Європи і світу згадують про Другу Світову війну? Пам'ять про жертви і страждання переможених проти тріумфалізму переможців. Культ Великої Перемоги – «Победобесіє» – як неорелігія та інструмент легітимації влади в сучасній Росії. «Ніколи знов» проти «Можемо повторити». Альтернативна пам'ять, переписування історії, «попаданци» як популярний жанр сучасної літератури. Історична травма Другої світової війни та комеморативні стратегії переможених країн Європи (Німеччина, Італія, Австрія, Угорщина, Фінляндія, Польща, Румунія, Болгарія тощо). Правові та моральні наслідки засудження нацизму у злочинах проти людяності. Голокост. Аушвіц. Амбівалентність пам'яті про Другу світову

війну у Франції, Нідерландах, Норвегії та інших окупованих країнах Європи. Коштовна політика в сучасній Японії.

Тема 10. Україно-Польща: нові обличчя старих проблем.

Суперечлива минувшина україно-польських відносин: забути чи пам'ятати? Генеза україно-польських суперечок. Політика «пацифікації» на західно-українських землях, «Волинська різанина» як маркери безкомпромісної позиції. «Війни пам'ятей». Особливості формування та реалізації історичної пам'яті в Україні та Республіці Польща. Стратегії примирення. «Східна політика» Польщі та доктрина УЛБ (Україна-Литва-Білорусь). Формула «Прощаємо і просимо вибачення». Допомога Польщі Україні під час російської агресії.

Тема 11. Східноєвропейська коштовна політика.

Історична пам'ять як чинник розбудови незалежної держави та громадянського суспільства: досвід країн Східної Європи. Радянська окупація після Другої Світової війни та досвід побудови соціалізму в НДР, Польщі, Румунії, Болгарії, Угорщини, Чехословаччини, Югославії, Албанії. Східноєвропейський постколоніальний дискурс. Пам'ять про співробітництво країн постсоціалістичного табору та формування єдиного Європейського простору. Коштовні стратегії східноєвропейських країн та Україна. Кейс Угорщини. Діяльність Українського інституту національної пам'яті. Від подолання спільного минулого до розбудови спільного майбутнього.

Змістовний модуль 4.

Сучасні коштовні практики

Тема 12. Поняття і зміст коштовних практик.

Поняття соціальних практик та їх різновиди (політичні, культурні, релігійні, мовні, габітуальні, освітні тощо). Е. Дюркгейм про роль пам'яті для збереження суспільної солідарності. Коштовні практики в структурі соціокультурних практик соціуму. Колективна пам'ять нації та її роль у формуванні національної ідентичності. Цивілізаційна цінність історичних міст та проблема їх збереження. Конфесійний чинник коштовних практик.

Тема 13. Трансформація форм коштовних практик.

Інституціоналізація історичної пам'яті в соціальних практиках. Соціальна пам'ять і ритуал. Форми коштовних практик: проща, церковна хода, демонстрації, мітинги, покладання квітів, урочисті святкування історичних дат, реконструкції подій. Місця пам'яті. Пам'ятники і меморіали. Закріплення змісту

історичної пам'яті у формах комеморативних практик. Феномен гальмування трансформації форм комеморації в порівнянні із зміною змісту історичної пам'яті. Старі форми вшанування пам'яті про нових героїв і жертв. Нові місця пам'яті в Києві, пов'язані з Революцією Гідності та російсько-українською війною.

Тема 14. Соціокультурні механізми легітимації комеморативних процесів.

Легітимаційні засади визнання і гармонізації комеморативних практик у модусі герменевтичного дискурсу. Офіційні (політичні, правові) механізми визнання історичних подій. Приклади військових злочинів, голодоморів, геноцидів, етноцидів та ін. Юридичне доведення історичних фактів. Духовно-етичні механізми легітимації комеморативних стратегій. Роль церкви, інтелігенції, моральних авторитетів нації. Стратегія формування національної ідентичності через комеморативні практики. Освітні комеморативні практики. Проблема фальсифікації історії та маніпуляції пам'яттю в контексті комеморативних практик. Історична пам'ять як зброя в протистоянні російській агресії проти України.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1 Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Максимальна кількість балів	Максимальна кількість балів	Максимальна кількість балів
Відвідування лекції	1	4	4	3	3	4	4	3	3
Відвідування семінарських занять	1	4	4	3	3	4	4	3	3
Відвідування практичних занять	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	4	40	3	30	4	40	3	30
Робота на практичному занятті	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	4	20	3	15	4	20	3	15
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом		-	93	-	76	-	93	-	76
Максимальна кількість балів: 338									
Розрахунок коефіцієнта: $100/338=0,295$									

6.2 Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Самостійна робота – один з основних засобів оволодіння навчальним матеріалом. Упровадження в практику навчальної програми різноманітних форм самостійної роботи активно сприяє модернізації навчального процесу шляхом

подолання протиріч між трансляцією знань і їх засвоєнням у взаємозв'язку теорії та практики.

Мета самостійної роботи студентів:

- розвиток творчих здібностей та активізація розумової діяльності студентів;
- формування умінь і навичок самостійної розумової праці;
- розвиток морально-вольових зусиль;
- формування в студентів потреби безперервного самостійного поповнення

знань як необхідної умови професійного становлення.

Завдання самостійної роботи студентів:

- навчання студентів самостійно працювати з різними джерелами інформації;
- творче сприйняття і осмислення навчального матеріалу;
- формування навичок щоденної навчальної самостійної роботи.

Зміст самостійної роботи полягає в таких положеннях:

- самостійне вивчення теоретичних, історичних і науково-практичних тем;
- самостійна робота з джерелами та літературою з метою кращого засвоєння програмного матеріалу;
- підготовка наукових повідомлень, інформаційних довідок;
- підготовка вибіркового дослідного завдання на базі критичного огляду наукових публікацій, розроблення пропозицій щодо вирішення актуальних проблем або прогнозів за обраною тематикою;
- презентація та захист результатів виконання вибіркового дослідницького завдання.

Самостійна робота студентів повинна забезпечити:

- системність знань та засобів навчання;
- володіння розумовими процесами;
- мобільність і критичність мислення;
- володіння засобами обробки інформації;
- здібність до творчої праці.

Одним із видів самостійної роботи є опрацювання лекційного матеріалу, визначення головного в змісті лекції, засвоєння її основних моментів. Для систематизації отриманих знань з дисципліни до кожної наступної теми слід ретельно готуватись: систематично опрацьовувати матеріал попередньої лекції, рекомендовану літературу, повторювати пройдений матеріал.

Критерії оцінювання – кожна робота оцінюється у 5 балів.

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів
1	Глибина і повнота розкриття завдань	2 бали
2	Повнота використання рекомендованої літератури	1 бали
3	Обґрунтування висновків	0,5 бали
4	Грамотність, стиль викладу, оформлення роботи	1 бал
5	Обсяг виконаної роботи	0,5 бал

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Бали
1	В контексті першої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	4	5
2	В контексті другої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	4	5
3	В контексті третьої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	4	5
4	В контексті четвертої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	4	5
5	В контексті п'ятої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	4	5
6	В контексті шостої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	4	5
7	В контексті сьомої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	4	5
8	В контексті восьмої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	4	5
9	В контексті дев'ятої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою	4	5
10	В контексті десятої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою	4	5
11	В контексті одинадцятої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою	4	5
12	В контексті дванадцятої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою	4	5
13	В контексті тринадцятої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою	4	5
14	В контексті чотирнадцятої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою	4	5
Разом		56	70

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Навчальні досягнення студентів з дисципліни оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок, розширення кількості підсумкових балів до 100.

Оцінка за кожний змістовий модуль включає бали за поточну роботу студента на семінарських заняттях, за виконання індивідуальних самостійних завдань, за модульну контрольну роботу. Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в електронному вигляді або з використанням роздрукованих завдань. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу змістового модуля.

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- а) *Методи усного контролю*: робота в малих групах, інтерактивні презентації, індивідуальний контроль, брифінг, дискусія, розгляд проблемних питань, фронтальне (комбіноване) усне опитування, колоквиум, ігрові ситуації, контрольна співбесіда з проблеми модуля, тренінг, підбір власної бібліотеки, складання тез.
- б) *Методи письмового контролю*: вхідні тести, контрольна робота, розробка графіків, таблиць, схем, діаграм, презентація соціального проекту, міні-диктант з визначення термінів, контрольна робота, творчі (дослідницькі) завдання, підготовка письмових відповідей на проблемні питання.
- в) *Комп'ютерного (дистанційного) контролю*: мережеве навчання, консультаційного форуму, практичних робіт в асинхронному режимі, навчального проекту (моделювання політичного процесу чи явища) в синхронному режимі, хмарні технології, заняття з представленням знань та умінь моделі кореспондентського навчання, проект з залученням SMART-технологій.
- г) *Методи самоконтролю*: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти дисципліни (п. 7), де зазначено види контролю і кількість балів за видами.

6.4 Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- *Методи усного контролю*: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік. *Методи письмового контролю*: модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, реферат.
- *Комп'ютерного контролю*: тестові програми.
- *Методи самоконтролю*: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- систематичність відвідування занять;
- своєчасність виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності;
- виконання тестових завдань.

6.5 Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

1. Визначення поняття «історична пам'ять».
2. Пам'ять як психологічний феномен.
3. Індивідуальна і колективна пам'ять.
4. Генеза поняття «історична пам'ять».
5. Школа «Анналів», «нова історична наука» та дослідження колективної пам'яті у Франції (М. Альбвакс, М. Фуко, П. Нора).
6. Memory Studies у Великій Британії (Ф. Бартлетт, Е. Гобсбаум, Т. Рейнджер, П. Коннертон), журнал "Past and Present".
7. Німецька традиція вивчення історичної пам'яті (А. Варбург, В. Беньямін, А. Ассман).
8. Розвиток Memory Studies в Україні.
9. Функції історичної пам'яті.
10. Категоріальний каркас Memory Studies. Минувшина.
11. Проблема суб'єкта історичної пам'яті. Групи пам'яті.
12. Історична пам'ять та офіційна історія.
13. Пам'ять і забуття.
14. Ідеологія-пам'ять і контрпам'ять.
15. Історична пам'ять і національна ідентичність.
16. Комеморативна політика. «Винайдення традиції».
17. Конструктивний і деструктивний потенціал історичної пам'яті.
18. Легітимація історичної пам'яті.
19. Комунікативна методологія Memory Studies.
20. Структура історичної пам'яті (когнітивний, культурологічний, психологічний наративи).
21. «Трансцендентальна настановленість» (К.-О. Апель) комеморації проти постмодерністської відмови від гранднративів.

22. Легітимація історичної пам'яті як консолідуючий чинник формування духовно-моральних цінностей українського суспільства.
23. Аксиологія Memory Studies. Роль історичної пам'яті для становлення соціальної злагоди.
24. Концепція гуманітарної безпеки як невід'ємної складової державної безпеки.
25. Можливості використання потенціалу історичної пам'яті для деструктивних впливів на українське суспільство.
26. Приклади маніпулювання історичною пам'яттю.
27. Носії й транслятори контрпам'яті.
28. Цикли перетворення контрпам'яті в ідеологію-пам'ять.
29. Засоби протистояння маніпуляціям історичною пам'яттю.
30. Поняття історичної травми.
31. Психотравмуючий ефект історії України ХХ століття.
32. Провідні стратегії поведінки суб'єктів та об'єктів історичної травми.
33. Етична проблема каяття і прощення.
34. Регіональні особливості комеморації в українському соціумі.
35. Концепція схизмогенезу в контексті гуманітарної безпеки держави.
36. Проблема узгодження партикулярних комеморацій в Європейському Союзі.
37. Традиціоналізм і постколоніалізм.
38. Центральна Європа як частина постколоніальних студій.
39. Формування центральноєвропейського комеморального дискурсу.
40. Конroversійність пам'яті про Другу світову війну: пам'ять про жертви і страждання переможених проти тріумфалізму переможців.
41. Культ Великої Перемоги як неорелігія та інструмент легітимації влади в сучасній Росії.
42. Історична травма Другої світової війни та комеморативні стратегії переможених країн Європи.
43. Правові та моральні наслідки засудження нацизму у злочинах проти людяності. Голокост. Аушвіц.
44. Амбівалентність пам'яті про Другу світову війну у Франції, Нідерландах, Норвегії та інших окупованих країнах Європи.
45. Комеморативна політика в сучасній Японії.
46. Україні-Польща: нові обличчя старих проблем.
47. «Війни пам'ятей». Формула «Прощаємо і просимо вибачення».
48. Східноєвропейська комеморативна політика.
49. Діяльність Українського інституту національної пам'яті.
50. Е. Дюркгейм про роль пам'яті для збереження суспільної солідарності.
51. Комеморативні практики в структурі соціокультурних практик соціуму.
52. Інституціоналізація історичної пам'яті в соціальних практиках.
53. Соціальна пам'ять і ритуал.

- 54.Форми комеморативних практик. Місця пам'яті.
- 55.Легітимаційні засади визнання і гармонізації комеморативних практик у модусі герменевтичного дискурсу.
- 56.Духовно-етичні механізми легітимації комеморативних стратегій.
- 57.Стратегія формування національної ідентичності через комеморативні практики.
- 58.Освітні комеморативні практики.
- 59.Проблема фальсифікації історії та маніпуляції пам'яттю в контексті комеморативних практик.
- 60.Історична пам'ять як зброя в протистоянні російській агресії проти України.

6.6 Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична картка дисципліни

Разом: 120 год., із них: лекції – 28 год., семінарські заняття – 28 год., самостійна робота – 56 год., модуль. контр. – 8 год.

Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні підстави Memory Studies (93 бали).				Змістовий модуль 2. Історична пам'ять та гуманітарна безпека держави (76 балів).			Змістовний модуль 3. Соціальна злагода і «війни пам'ятей» (93 бали).				Змістовний модуль 4. Сучасні комеморативні практики (93 бали).		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Теми														
Лекції (теми, бали)	Тема 1. Генеза концепту «історична пам'ять» в сучасних науках про суспільство. (1 балл)	Тема 2. Категоріально-понятійний апарат Memory Studies. (1 балл)	Тема 3. Комунікативна методологія Memory Studies (1 балл).	Тема 4. Легітимізація історичної пам'яті як консолідуючий чинник (1 балл)	Тема 5. Маніпуляція історичної пам'яті та контрпам'яті (1 балл)	Тема 6. Історична травма: природа, сутність, стратегії подолання. (1 балл)	Тема 7. Регіональні особливості комеморації в українському соціумі (1 балл)	Тема 8. Центральноевропейський дискурс історичної пам'яті (1 балл)	Тема 9. Конроверсійність пам'яті про Другу світову війну (1 балл)	Тема 10. Україні-Польща: нові обличчя старих проблем (1 балл)	Тема 11. Східноевропейська комеморативна політика (1 балл)	Тема 12. Поняття і зміст комеморативних практик (1 балл)	Лекція 13. Трансформація форм комеморативних практик (1 балл)	Лекція 14. Соціокультурні механізми легітимізації комеморативних процесів (1 балл)
Семінарські заняття (теми, бали)+ відвідування семінарів	Тема 1. Генеза концепту «історична пам'ять» в сучасних науках про суспільство. (1 балл+10)	Тема 2. Категоріально-понятійний апарат Memory Studies (1 балл+10)	Тема 3. Комунікативна методологія Memory Studies (1 балл+10).	Тема 4. Легітимізація історичної пам'яті як консолідуючий чинник (1 балл+10)	Тема 5. Маніпуляція історичної пам'яті та контрпам'яті (1 балл+10)	Тема 6 Історична травма: природа, сутність, стратегії подолання (1 балл+10)	Тема 7. Регіональні особливості комеморації в українському соціумі (1 балл+10)	Тема 8. Центральноевропейський дискурс історичної пам'яті (1 балл+10)	Тема 9. «Конроверсійність пам'яті про Другу світову війну (1 балл+10)	Тема 10. Україні-Польща: нові обличчя старих проблем (1 балл+10)	Тема 11. Східноевропейська комеморативна політика (1 балл+10)	Тема 12. Поняття і зміст комеморативних практик (1 балл+10)	Лекція 13. Трансформація форм комеморативних практик (1 балл+10)	Лекція 14. Соціокультурні механізми легітимізації комеморативних процесів (1 балл+10)
Самостійна робота	Самостійна робота до 1-ї теми (5 балів)	Самостійна робота до 2-ї теми (5 балів)	Самостійна робота до 3-ї теми (5 балів)	Самостійна робота до 4-ї теми (5 балів)	Самостійна робота до 5-ї теми (5 балів)	Самостійна робота до 6-ї теми (5 балів)	Самостійна робота до 7-ї теми (5 балів)	Самостійна робота до 8-ї теми (5 балів)	Самостійна робота до 9-ї теми (5 балів)	Самостійна робота до 10-ї теми (5 балів)	Самостійна робота до 11-ї теми (5 балів)	Самостійна робота до 12-ї теми (5 балів)	Самостійна робота до 13-ї теми (5 балів)	Самостійна робота до 14-ї теми (5 балів)
Поточний контроль (вид, бали)	МКР 1 (25 балів)			МКР 2 (25 балів)			МКР 3 (25 балів)				МКР 4 (25 балів)			
Семестровий контроль	залік													

8. Рекомендовані джерела

Основні

1. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті. Київ: Ніка-Центр, 2012. 440 с.
2. Скульчик С. Імперія пам'яті. Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві. Київ: Критика, 2008. 304 с.
3. Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія. Київ: Лібра, 1999. 488 с.
4. Киридон А. Гетеротопії пам'яті: Теоретико-методологічні проблеми студій пам'яті. Київ: Ніка-Центр, 2016. 320 с.
5. Нагорна Л.П. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. Київ: ІІЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2012. 328 с.
6. Нора П. Теперішнє, нація, пам'ять: пер. з фр. А. Рєпи. Київ: ТОВ Видавництво «КЛЮ», 2014. 272 с.
7. Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України. Аналітична доповідь відділу гуманітарної безпеки. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2018. 110 с.
8. Складні питання історичної пам'яті у парадигмі діалогічності культур: Колективна монографія / Київський університет імені Бориса Грінченка. Білосток: Білоруське історичне товариство, 2019. 292 с.
9. Тур М.Г. Некласичні моделі легітимації соціальних інститутів. Київ: ПАРАПАН, 2006. 396 с.

Додаткові

10. Бабаєв В. М. Управління великим містом: теоретичні і прикладні аспекти: монографія. Харків: ХНАМГ, 2010. 307 с.
11. Андрухович Ю. Моя Європа. Львів: ВНТЛ Класика, 2005. 127 с.
12. Апелъ К.-О. Етнотика та універсалістська макротика: суперечність чи доповнювальність / В кн.: Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія. Київ: Лібра, 1999. С. 355-371.
13. Апелъ К.-О. Київські лекції. Київ: Стилос, 2001. 52 с.
14. Бистрицький Є. Конфлікт культур і філософія толерантності / В кн.: Демони миру та боги війни. Соціальні конфлікти посткомуністичної доби. Київ: Політична думка, 1997. С. 147-168.
15. Блуменберг Г. Антропологічний підхід до сучасного значення риторики / В кн.: Після філософії: кінець чи трансформація? Київ, 2000. С. 371-402.
16. Буряк Л.І. Моделі національної пам'яті в українській історіографії 1920-х років: пошук компромісу та спроби адаптації / Національна та історична пам'ять: збірник наукових праць (гол. ред. В. Ф. Солдатенко). Київ: НВЦ «Пріоритети», 2012. Вип. 5. С. 3-15.
17. Вояковський Д. Ментальні кордони в Європі без кордонів. Київ: Ніка-

Центр, 2012. 320 с.

18. Вульф Л. Винайдення Східної Європи: Мапа цивілізації у свідомості епохи Просвітництва. Київ: Критика, 2009. 592 с.

19. Габермас Ю. Дії, мовленнєві акти, мовленнєві інтеракції та життєвий світ / В кн.: Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія. Київ: Лібра, 1999. С. 287-324.

20. Гадамер Г.-Г. Істина і метод. Київ: Юніверс, 2000. Т. 2. 480 с.

21. Герасименко Л.С. Історична пам'ять в Україні: сучасний стан та виклики майбутнього. <http://www.stationline.org.ua/histori/107/20133-istorichna-pam-yat-v-ukra%D1%97ni-suchasnij-stan-ta-vikliki-majbutnogo.html>

22. Гнатюк О. Прощання з імперією: Українські дискусії про ідентичність. Київ: Критика, 2005. 528 с.

23. Голубчик Г. Становлення європейських моделей суспільної пам'яті: інституційно-правовий аспект / *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 3 (22). С. 97-106.

24. Грицак Я. Українсько-польські гуманітарні взаємини в 1991-2001 рр. шлях України та Польщі до прощення / *Нове время*. 29 липня 2016. С. 2.

25. Грицак Я. Шлях України та Польщі до прощення / *Нове время*. 2016. 30 липня. <https://nv.ua/ukr/opinion/shljah-ukrajini-ta-polshchi-do-proshchennja-183764.html>

26. Губар О.М. Толерантність і компліментарність у контексті культури прав людини / *Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка*. 2007. № 34. С. 15-17.

27. Гундорова Т. Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми. Київ: Грані-Т, 2012. 548 с.

28. Давиденко В.В. Соціальний діалог в контексті взаємодії громадянського суспільства і держави: автореф. дис... д-ра політ. наук: 23.00.02 – політичні інститути та процеси. Львів: Львів. Нац. ун-т ім. І. Франка. Л., 2008. 35 с.

29. Додонов Р.О. Трансформація концепту «історична пам'ять» в постмайданній Україні / *Культурологічний вісник. Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряниці*. Вип. 38. Том 2. Запоріжжя: Просвіта, 2017. С. 25-32.

30. Заневич М. У полоні старих концепцій: що впливає на українську політику Польщі. / *Українська правда*. 2017, 19 жовтня. <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/10/19/7072409/>

31. Зашкільняк Л. Історична пам'ять та історіографія як дослідницьке поле для інтелектуальної історії. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2006-2007. № 15. С.855-862.

32. Злобіна О., Мартинюк І., Соболева Н., Тихонович В. Соціальний простір життя як суб'єктивна символічна реальність. Київ: Інститут соціології НАН України, 2004. 299 с.

33. Калішук О. У тіні Волині? Історія vs пам'ять. Луцьк, 2016. 162 с.

34. Касьянов Г. Державотворчий процес в Україні 1991-2006. Політичний

- довід самостійної України / Київ: Наукова думка, 2007. С. 160-223.
35. Киридон А. Політика пам'яті в умовах демократії: вшанування жертв геноцидів та масових убивств / Україна-Європа-Світ. file:///C:/Users/Oksana/Downloads/Ues_2016_17_25%20(1).pdf.
36. Кісь О. Колективна пам'ять та історична травма: теоретичні рефлексії на тлі жіночих спогадів про Голодомор / У пошуках власного голосу: Усна історія як теорія, метод, джерело: Зб. наук. Праць. Харків: Східний інститут українознавства ім. Ковальських, 2010. С. 171-191.
37. Коник А. «Історична пам'ять» та «політика пам'яті» в епоху медіа культури / *Вісник Львівського університету*. Вип. 32. Львів, 2009. С. 153-163.
38. Нагорна Л. П. Регіональна ідентичність: український контекст. Київ: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. 405 с.
39. Найдюнова Л. Історична травма спільноти: як нащадкам пам'ятати трагічне? / *Практична психологія та соціальна робота*. 2012. № 2. С. 48-54.
40. Національна та історична пам'ять: словник ключових термінів (кер. авт. кол. А.М. Киридон). Київ: НВЦ «Пріоритети», 2013. 436 с.
41. Огієнко В.І. Історична травма Голодомору: проблема, гіпотеза та методологія дослідження / *Національна та історична пам'ять*. 2013. Вип. 6. С. 145-156.
42. Попович М. Теорія ментальності / Проблеми теорії ментальності. Київ: Наук. думка, 2006. С. 3-30.
43. Портнов А. Між “Центральною Європою” та “Русским миром”: сучасна Україна у просторі міжнародних інтелектуальних дискусій. Київ: НІСД, 2009. 160 с.
44. Пост-травматичний стресовий розлад: дорослі, діти та родини в ситуації війни / заг. ред.: І. Маноха, Г. Собчук. Том 1. Варшава-Київ: ПАН-Гносис, 2017. 526с.
45. Пролеєв С. Місця пам'яті та безпам'ятство в культурі / *Філософська думка*, 2013. № 6. С.10-13.
46. Рікер П. Ідеологія та утопія. Київ: Дух і літера, 2005. 386 с.
47. Розенталь Г. Цілюща дія розповідання історій: до питання про умови розповідання історій у контексті дослідження та терапії / *Схід-Захід. Історико-культурологічний збірник*. Вип. 11-12. Усна історія в сучасних соціально-гуманітарних студіях: теорія і практика досліджень. Харків, 2008. С. 52.
48. Розумний М. Виклики національного самовизначення. Київ: НІСД, 2016. 196 с.
49. Савицький Ю. Чи може криза польсько-українських стосунків стати на перешкоді євроінтеграції України? <https://www.radiosvoboda.org/a/28889046.html>
50. Смоляр А. Пам'ять і політика / *Україна Модерна*. Вип. 4(15): Пам'ять як поле змагань. Київ: Критика, 2009. С. 78-94.
51. Степико М. Українська ідентичність: феномен і засади формування. Київ: НІСД, 2011. 336 с.

52. Стрільчук Л. Історична пам'ять українців та поляків: пошук шляхів примирення чи привід до конфлікту? / *Трансформації історичної пам'яті. Історичні та політологічні дослідження*. Науковий журнал. Спеціальний випуск: доповіді на міжнародній науково-практичній конференції «трансформації історичної пам'яті». Вінниця, 2018. С. 176-183.
53. Стрільчук Л., Нінічук А. Питання історичної пам'яті у сучасних українсько-польських взаєминах / *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: Історія*. Чернівці: Чернівецький університет, 2017. № 1. С. 63-68.
54. Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс / В кн.: Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії. Київ: Либідь, 1996. С. 84- 90.
55. Шаповал Ю. Політика пам'яті в сучасній Україні / Політика і права людини. <http://khp.org/index.php?id=1230112797>.
56. Шацька Б. Минуле – пам'ять – міт. Чернівці: Книги-XXI, 2011. 248 с.
57. Штоквиш О.А. Мова і Пам'ять. Лінгвокультурологічний аспект проблематики memory studies / *Національна та історична пам'ять: збірник наукових праць* (гол. ред. В. Ф. Солдатенко). Київ: НМЦ «Пріоритети», 2012. Вип. 3. С. 245-268
58. Яковенко Н. Одна Клію, дві історії / *Критика*. 2002. № 12. С. 12-14.

Джерела англійською мовою

59. Arens K. Central Europe and the Nationalist Paradigm / *Ukraine-Europe. The Heritage of Central Europe. Common Memories-Common Perspectives*, 2007. P. 7-54.
60. Buksinski T. Transformations and continuations. The case of Central-Eastern Europe. Poznan, 2011. 232 s.
61. Confino A. Collective Memory and Cultural History: Problems of Method / *American Historical Review*. December 1997. Vol. 102, №. 5. P. 1388-89.
62. Dodonov R. The Institutionalization of the Politics of Memory. *Skhid*. 2018. № 1(153). P. 98-102.
63. Fiut A. In the Shadow of Empires. Postcolonialism in Central and Eastern Europe. Why not / *From Sovietology to Postcoloniality: Poland and Ukraine from a Postcolonial Perspective*. Stockholm, 2007. P. 35-40.
64. Gillis J. Commemorations. The Politics of National Identity. Poznan, 1994. 304 s.
65. Grever M., Adriaansen R. Historical consciousness: The enigma of different paradigms / *Journal of Curriculum Studies*. 2019. 51(6). P. 814-830.
66. Halbwachs M. On Collective Memory. *Maurice Halbwachs*. Trans. and ed. Lewis A. Coser. Chicago: University of Chicago Press, 1992. 237 p.
67. Halecki O. Borderlands of Western civilization: A History of East-Central Europe. Oxford, 2001. 547 p.
68. Hooghe M., Verhaegen S. The effect of political trust and trust in european

- citizens on european identity / *European Political Science Review*. 2017. 9(2). P. 161-181.
69. Jdlicki J. Historical Memory as a Source of Conflict / *Eastern Europe. Communist and Post-Communist Studies* № 8 (32). P. 225-232.
70. Kansteiner W. Finding Meaning in Memory: A Methodological Critique of Collective Memory Studies / *History and Theory*. 2002. № 41/2. P. 180.
71. Kershaw J. The 'Hitler Myth'. Image and Reality in the Third Reich. Oxford: University Press, 2009. 320 p.
72. Klein K.L. On the Emergence of Memory in Historical Discourse / Representations. 2000. № 69/1. P. 127-150.
73. Kundera M. The Tragedy of Central Europe / Globalization and Politics of Public memory. New York, 2007.
74. Kuzio T. History, Memory and Nation Building in the Post-Soviet Space / *Nationalities Papers*. 2002. Vol. 30. No. 2. P. 259-265.
75. Lukjanov A., Pushkareva M., Rakhmatullina Z., Itkulova L., Khanova R. Concerning new social ontology of ethnos as historical consciousness and self-identity / *International Journal of Ethics and Systems*. 2018. 34(2). P. 213-220.
76. Nordgren K. Boundaries of historical consciousness: A western cultural achievement or an anthropological universal? / *Journal of Curriculum Studies*. 2019. 51(6). P. 779-797.
77. On the Potential of Nibert Elias's Approach in the Social Memory Research in Central and eastern Europe / *Polish Sociological Review*. 2013. No. 3. P. 318-326.
78. Samuel R. Theatres of Memory, vol. 1 Past and Present in Contemporary Culture. L, N.Y., 1994. P. 25.
79. Strilchuk L. The Ukrainian-Polish Confrontation in Volhynia in the Second World War: Historical Memory Transformations / Copyright 2018 «Codrul Cosminului», Vol.24. 2018, No. 1. P. 145-164.
80. Wieland G. 1945 in Berlin. Berlin: Story Verlag, Berlin, 2014. 80 s.